

Paarrahvas ja üksikud¹

Lilli Suburg

Meie seltslikus elus valitsevad nii mitu ja mitu võõriti arvamisi, otsustamisi, ilmasüüate põhjatumaid põlgamisi, sellest hoolimata, küsimata, kas: mõne inimesesoo liikmele, tervele seisule² sellega ülekohut tehakse, mõnda ärateenitud austamise asemel alandakse, mõnelt võõriti otsustamise läbi päris eluõnn, elust ära röövatakse, teda selle läbi laheda meelisel inimesest nurjatumaks, heast pahaks muudetakse, keda siis jälle õigusega veel enam põlastada, alandada arvatakse tohtivat j. n. e.

Meie vaimuhele aastasada, kus ka juba loomasi, nagu isigi kassa, muttisi, konnasi j. t. võõriti, paha arvamiste vasta kaitstakse, pärib aga seda juba valjult, et meie kellegile oma soo liikmele rumaluse, tooruse, isienese kasupüüdmise läbi ülekohut ei lase teha, et meie igale ühele tema väärtuse järele au anname, igale allarõhu-

tud hingele ülestõusmiseks kätt pakume.

Pealt on see meie õrnasoo kohus, et meie appi tõttame, kus vähegi meie võimuses ja jõudes seisab: südame valusid vähendada, arga meelt vahvustada, ülekohut takistada j. n. e. Siis ärgem viivitagem sellega enam!

Üks neist kõigest enam võõriti arvamiste läbi kannatav seisus on meie seltsis: üksikud, see on meheta vananevate naisterahvaste seisus. „Vana poissmeest“ nimetakse veel naerulise näuga, aga sõna „Vanatüdruku“ seest kõlab igatahel nii vali, kibe, määramata põlgtus, viimase otsuse muutmata mõistmine, et seal mitte enam armu või austuse ülesse näitamisest juttugi ei ole. Ja mitte üksi suusõnalt ei toimetada niisugust kohtumõistmist ära, vaid meie terve ilukirjandus, suuremalt jault kõik ajalehed kubisevad niisugustest toore, jah üksinda toorusest kasvab see välja, mõtete avaldustest. Et aga üksikute naisterahvaste hulk meie ajal statistika järele juba mõnes rahvas suuremaks kasvab kui mehenaiste arv, need üksikud siis tähtsa jau rahva liikmetest välja teevad, on juba sellepärast tungivalt vaja, et ära kaaluda läbi võtta piame katsuma, kas: nemad ka tõeste oma põlguste väärilised on, kas meie seltsliku elule, rahvastele, terve inimesesoo selle põlguse a v a l d a m i s e läbi ka tõeste mõni üleüldine kasu sünnib, nagu näituseks joodikute hurjutamise, põlgamise, avaliku alandamise läbi. Sest üksinda, kus see üksikute inimeste, rahvaste, terve inimestesoo parandamiseks, õnnetuste ärahoidmiseks, õnnede kõrgendamiseks sünnib, on haritud vaimudel lubatud ja kohuseks tehtud avaliku põlgamise kibedat vitsa kui arsti rohtu tarvitada.

Noh, eks võtame siis siin üleval seisva põhjuse peale tuetades üksikult „vananevate naisterahvaste“ põlgmist arutuse alla ja vaatame, mis kasu või kahju see meie tervele seltslikule elule tuua võib ja ka toob.

Looja on kõik elava looma kahte suguharusse ära jautanud, see on naise ja mehe sugusse, ja selle ärajautamise peale kõigest suu-

1 Artikkel ilmus esimest korda ajakirjas Linda 1887, 15. XI, nr 2, lk 66–71; 28. XII, nr 3, lk 97–100.

2 *seisusele*.

remat jagu hingeliste eluõnnedest ja õnnetustest ära rajanud, kõige pealt mõistusega kroonitud inimese suguharude juures.

Need kaks suguharu, naiste- ja meesterahvas on loomuselt nii üheteise kõrvale ja najale elama loodud, et õieti aru ei saagi, kus nende eluteed lahku piavad minema, kuidas meie seltsliku elu seadlused seda mõnel kohal päriavad. Ühest ema rüpest tulevad mõlemad ilmale, ühes ema süles kasvavad nad joosjateks lasteks; käsikäes saadavad nad õde-vennanalt oma esimese rõemuliku nooruspõlve mööda: kui mõrsja ja peig ligistavad nad ennast kuni üksteise hõlmani, naise-mehenalt sulavad nad üsna üheks ihuks ja hingeks kokku.

Puudub ühel mõnest elutingivatest omadustest, siis on sellest teisel rohkemalt antud, nagu ihurammu rohkemalt meestele, südame tundmuste õrnust rohkemalt naisterahvale j. n. e. Ja ka niisugune omaduste ärajautamine annab selles tunnistust, et nad üksteise kõrvale, najale elama loodud ja ennast kusagil üksteisest ära lahutada ei tohi. Sünnib see aga siiski kusagil, siis käib see loomuse seaduste vasta ja sünnitab vigasid olekuid, õnnede vaesust.

Kus mees oma tugevama käevarrega mitte naisterahva nõdrema jõude³ kaitsjaks ei jää, seal vintutavad ja raputavad seltsliku elu karedad tormid tema ihu kui ka hinge kaunimad õied hoolimata teekäijate jalgade alla; kus mitte naisterahvas oma tundmuste soojuse ja puhtusega mehele omakorda pidava käega kõrvale ei jää, seal võtab vägivald, karedus ja himude orjus peagi voli. Ikka tunnistuseks, et üks teisest kusagil maha ei jääda, üks teist kusagil maha jätta ei tohi, ja kus see sünnib, et see üksinda seltsliku elu ekslikkude seadluste mõjul sünnib.

Kõige suuremas ühenduses on need kaks suguharu mehe-naisenalt. On see ühendus loomuse vooruslikkude seaduste peale põhjendatud, see on: on ta armastuses, truuduses,

vaimude puhtas kokkukõlas (harmoniis) sündinud, siis on ka eluõnnede pesapaik, ilmapealne taevariik leitud. Mees on kuningas omas välises toimetuses, naine nõuandjaks kuningannaks tema kõrval: naine on kuninganna omas sise-mises riigis, mees kaitsja kuningas tema kõrval. Lapsed kosuvad ja kasvavad ühelt poolt õrnuse, teiselt poolt valjuma käskude tuetusel, aga ikka ühemeelisel juhatusel ausateks õnnedelojateks, ihu ja hinge poolest terveteks inimesesoo liikmeteks.

Pere tunneb ennast selles majas kodu olevat, tööorjus ei võta neilt elumaitsemise tundmist! Kes maailma elulagendikul seestpoolt ja väljastpoolt paljaks riisunud, haavatud ja hinge raskusega koormatud, leiavad sealt puhkepaika, katet ja kergitust. Riik saab sealt omale kõige usaldavamad alamad, kogukond omad tublimad tued.

Aga kas saavad niisuguse õnne osalised, niisugused õnnelikud paarisrahvad oma täie-jõulise perekondliku elu ülesandeid, kohusid ü k s i k u t e abita, tuetamiseta ära talitatud? Ei iialgi! On kellegil pereemal vähegi loomasid, veiksid lapsi, ühesõnaga suuremamõõduline majatalitus, siis piab ta abilisi palga peale võtma, kui mitte tema terve majaanu pahale korrale, tema toimetused puuduliselt ära talitada ei pia saama. Ja kui suureks õnneks ei ole see ühele majale, kui tema omale auvääriliste kombedega, truumeelise maja kasusi püidjaid tüdrukuid juhtub saama; kui veel suuremaks õnneks, kui tema noorema pere seas mõni tüdruk juhtub olema, kes omast lapsepõlvest saadik kuni vanaduseni selles samas majas oma elupäevad talitades ja toimetades ära elanud on. Üks niisugune tüdruk on tihti teiste palgaliste seas majatalituste päris alusmüiriks. Tema silme alt ei pease midagi talituses kõrvalisele teele pöörma, tema hoolekandmiste eest ei või ennast kassi-, ei kanapojake kõrvale hoida, teda ei pane keegi oma pereliikmete poolehoidmises vääruma. Ta unustab täitsa ära, et ta ja kõige oma elujõudude ohverdamisega aga teiste varalist kui ka vaimulist rikkust oma õnnevaese põlvega, oma õnnede

3 jõudude.

äraandmisel, teiste õnnesid kasvatada aitab. Nii-sugusel ühes perekonnas vananeval tüdrukul on siis ka ükskõik, kelle, kas peretütre või -poja, tühja kõhule ta maitsvat toitu valmistab ja lauale kannab, kelle musta pesu, kas Anne või Hansu, ta puhtaks nühib, kellele, kas Mannile või Jürile, ta pehmeid sukki või kindid kujub! Kõik perelapsed, nii heaste tüdrukukesed kui poisikesed, on tema hoolitsemise all inimeseks kasunud, kõiki on tema haiguste ajal ravitsenud, kõige nende tervise aegadel rõemulikul meeletujudel hullanud, kõige ligi nutnud ja naernud, sest nad on temale ka kõik ühteviisi armsad.

Vististe saavad siin minuga ühes kõik ausameelelised inimesed, olgu nad noored või vanad, meeste- või naisterahvad, üksikud või paarisrahvad, tunnistama, et niisugune „meheta“ vananev naisterahvas mitte üksinda selle pere poolt, vaid ka terve inimese seltsi poolt kõige kõrgemat austust, armastust ja oma aususe ja seisuse vääriliste õnnetunduste kaitsmist ära teeninud on, ja seda rohkemal määral, mida vanemaks ta perekonna majas saanud. Ja veel saavad õiglasemeelelised tähelepanejad kinnitada, et need „üksikud“ ennast vististe mitte omas vanadusepäevades pahurateks, võõriti teiste õnnede rikkuste peale vaatajateks, imeliku kombedega inimesteks ei saa muutuma, kui nemad ka tõeste oma ärasteenitud austuse ja kaitsmise osaliseks on saanud.

Ülevel nägime siis, et paarisrahvas oma majatalitust mitte üksikute abita ära talitud⁴ ei jõua saada, et tema maja õnn ka nende üksikute meeoluse, see on: truuduse ja armastuse kui ka tubliduse peale ära rajatud on. Sest kui teisite oleks kohe majas lugu, kui sinna üks tüdruk teenistusse juhtuks, kes kõige maja varanduse eest, olgu see hingeline või hingeta, mitte nõnda ei hoolitseks, nagu oleks see kõik tema oma, nagu korjaks ta oma truudust teenistusega oma enese majale varandust, nagu kasvataks ta oma ohver-

damistega oma enese õnnesi. Ja kuidas võiks keegi ühest noorest tüdrukust, kes ehk oma lapsepõlve tea kus maal ära elanud, ühe aasta siin ja teise seal ära teeninud on, kelle meel ja mõte alles tea mis oma õnne lootuste ilmas õõtsub, pärida, et tema, iseennast täitsa ära unustades, üksinda teiste, see on: maja pererahva kasude peale mõtlema, oma tahtmisi ja ihaldamisi täitsa teiste tahtmistele alla ära andma piaks? Ei, seda pärida oleks kõige loomuse seaduste vasta. Ja ometi ei või keegi maja talitust ennast alal hoida (eristiren), kui mitte kõik, kes temas töötavad, enese tahtmisi ja püidmisi peremeeste tahtmistele, maja kasu alla ei heida. Oleks see teisiti, siis ei oleks vististe mitte nii palju piina teenijate igavese vahetusega. Sellepärast ikka ja ikka jälle õnn selle majale, milles üks truumeeleline teenijatüdruk oma peremeestega, see on: paarisrahvaga ühes vananeb, tema elusaatuste külge oma elusaatust lahutamata köidab.

Siiamaale vaatasime üksinda paarisrahva majatalituse peale, nüüd võtame tema elu peaülesande, tema maapealse kõigest kõrgema kohuse äratäitmised, käsile ja vaatame, kas nad nendega siis ehk üksikute abita küllalt toime saavad, see on: laste kasvatamise ja õpetamisega.

Ei ialgi ei saa nad ka sellega üksinda toime, veel vähem kui oma majatalitusega. Ka seal astuvad üksikud paarisrahvale appi: esiteks lapsehoidjalt, kus majaema talitus suur on, nõnda et tal oma lapse hoidmiseks aega üle ei jää, nagu kõrgemates seisustes lugu on, ema oma last isikanda ega koristada, tema sammude üle valvata ei suudagi; teiseks õpetajalt üle haritud maailma.

Ehk kümnete tuhandite seast leiame vahest ühe ema, kes oma tütrele isikanda teaduslikku õpetust annab, tema kasvatust kuni täiskasvanud inimeseni üksinda isikjuhhib. Ühelt poolt ei ole emadele seda laste õpetaja kasvatamise tarvilist tarkust enne nende meheleminemist vähemalt jaultki mitte ära õpetatud – üksinda lapse sünnitamise läbi ei tule see ialgi korruga pähä; teiselt poolt ei anna neile nende seisus mehe, pere ei seltsi

4 talitatud.

vahel juba seda aegagi; kolmandaks puudub just emadel kannatus ja kindmaus⁵, mis kõige õpetamiste aluskivi on. Seal lükkavad nad siis ka selle kõigest raskema töö, kõigest kõrgema kohuse, s. o. laste õpetamise, vaimuelu kasvatamise ja kosutamise üksikute selga. Need astuvad siis ka nendele appi, kas just nende majadesse või koguvad võerastesse korteritesse nende lapsi oma ümber. Kõiki ihu- kui ka vaimujõudusi kokku võttes, jälle isienast ära salates, piavad nad seal väsimata, tüdinemata, kannatust kaudamata häid vaimu seemnid laste hingedesse küllida, nendest aga umbrohtu, mida tihti vanemad isi sinna sisse kasuma pannud, õrnalt, ettevaatlikult, aga kindmause võimul välja kiskuda katsuma.

Mida kauem aga keegi laste õpetajana, kasvatajana selles omas ametis töötanud, mida rohkemal mōedul ta juba seal juures elutarkusi, teadusi enesele korjanud, seda paremine, mõjuvamalt ta siis ka oma kohusid täita mõistab. Ja niisuguse omas ameti- kui ka eluteaduse poolest kōpsetud lasteõpetaja-kasvatajanna vāärtust teavad haritud vaimudega lastevanemad küllalt austada. Nad kingivad talle oma täie usalduse ja annavad oma lapsi kas maailma legendikuni tema hoole ja juhtimise alla. Nende tänu tema vasta on otsata ja selle tunnistuseks võtavad nad tihti teda kui oma perekonna armastatud ja austatud liikmeks ülesse. Niisuguses perekonnas antakse temale siis ka igas asjas healeõigusi, tema nõu järele käidakse ka veel tema kasvandikkude lastega ümber. Tema au on selle maja katuse läbi, mille all tema viivib, avaliku seltsi tooruste vasta kaitstud; seal on tema enesele oma eluaegse truu töötamise läbi kodupaiga ära teeninud.

Vaatasime meie siamaale üksikult vanaevate naisterahvaste kui paarrahvaste abiliste peale ja nägime ära, kuidas nad oma selle küllelise seisuse poolt küllalt austust ja armastust ära teenida võivad, siis silmitseme nüüd ka

nende seisuse teist külgi ja küsime: mis põhjuste pärast võivad nemad elu kõige kõrgemast õnnest, s. o. abielust kõrvale jäänud olla? Ehk leiame sealt ometigi avaliku põlguse materjali, ehk pesitavad seal need süüd, mis nuheldud piavad saama?

Neid põhjusid, millede pärast veel nüüdsel ajal nii rohkel arvul naisterahvad üksikusse põlve elama jäävad, on vististe nii mitmekesilisi, kui inimestel omadusi, kui seltsliku elul vigalisi seadluste külgesi on.

Neid põhjusid kõiki üksikult, kuni neid nende kõige sügavama põhjani läbi võtta on meil võimata juba esiteks sellepärast, et need igauhe inimese enese saladused on, teiseks et meil siin seda nõu ei ole, ühte suurt filosoopialikku „artikelt“ kirjutada, vaid: muidu ühe jaule oma soo liikmetest, kes avaliku ülekohutuse võerite arvamiste all vaevleb, appi tõtada; mille pärast nimetame aga muidu neid kõigist nähtavamaid, kõigist tihedamine juhtuvamaid põhjusid, millede läbi „vanad tüdrukud“ ilmale siginevad.

Üks neist kõige rohkema arvulistest põhjustest „vanaks tüdrukuks“ jäämiseks on nüüdsel aja varanduse kirjukuuline seisukord. Kui mitmed ja mitmed voorusliku meeleloomusega, terase vaimuga, osava töötegeva käega, viisaka elukombetega, isi kõige nägusamad neidudest, ausate vanemate tütreid ei jää mitte üksikusse põlve elama, kui neil mitte sajad ja tuhanded kaasavaraks ei ole. Sest nii mitmed ja mitmed nüüdsel aja noored mehed otsivad abielupõlve üksinda oma elu parandamiseks.

Mõningad nendest meestest ei ole oma vanematest midagit pärinud, teistel puudub tublidus ja mõistus eluteel edasi jõuda, kolmandamad on oma vanematest päritud varanduse ära pillanud ja prassinud, neljandamad jagavad oma head sissetulekut iga autuma elukombete orjuse paigale ära ja siis, kui kuidagil viisil isi ennast enam avitada ei või, tõttavad nad oma tõstmiseks ühte seisuse poolest austatud, rikkuse poolest kuulsat neidu enesele saagiks saama.

5 *kindlameelsus.*

Häda nende neidudele, kes pealt niisuguste viimati nimetatud meestele saagiks langevad! Nende elu saab muidu üks inimesesoo jumaliku omaduste teutuse paik olema. Armastus, truuus⁶, usaldus saavad nende abielus jalgade alla tallatud; neist sünnitatud lapsed võtavad juba nende verest enesele ihusse kui ka vaimu kihvti olusid kaasa, kasvavad oma vanemate pahade eeskujude mõjutusel inimesesooole halvadeks liikmeteks ülesse. Nende majas õpib ka pere muidu pettust, tülitsemist, üksteise alandamist, ülepea autuma meele kombesi; seal ei leia keegi elu noolidest haavatud oma haavadele valuvaigistavaid hingerohtusi, elu tormide eest kaitsvat katusealust. – Niisugune paarahva elu on tõeste kõige kibedama põlgtuse väärt, sest: tema sünnitab niiheaste üksikute inimeste kui ka rahvastele, terve inimesesoole muidu kahjusi.

Kui kõrge austuse vääriline ei ole siis mitte seal kõrval üks neiu, kes enesele parem üksikut põlve valitab, enne kui ta aga naise nime au pärast niisugust elu põrgut, nagu siin üleval kirjeldatud, abielu õigusega nimetada võib, sünnitada aitama läheb. Kui kõrge austuse ja armastuse vääriline ei ole ta veel mitte seal, kui ta niisuguse paarahva kõrval ausa- ja truumeleliselt nende elust tärkavaid vigasi parandades seltsliku elu kasuks töötab ja töötades ilmtänu ära kannatab.

Mitmed neid jäävad ka sellepärast üksikuks, et nad mitte oma väärilist meest, kellele nad ennast oma terve usalduse, austuse ja armastusega igaveseks päranduseks ära anda võiks, ei leia. – On niisugused ehk põlgtuse väärilised?

Suur jagu üksikult vananevatest neidudest on ka niisugused, kes valjul healel seisuste võõrite arvamiste oma ligimese kadeduse ja kurjuse kiusu peale kaebtust tõsta võiks. Sest: kui mit-

mete noorepõlve armuõnne ei ole kurja keele peksumised ära hävitanud?!

Mõnedelt on ka halastamata saatus surma j. n. e. läbi armastatud peiu ära röövinud ja neid üksiku põlve kurtma jätnud. Vähe on neid, kes inetuma kuju või teiste loodusliku vigade pärast, mis keegi mõistusega inimene nende süiks, millede eest nad avalikku põlgtust ära teeninud oleks, panna ei või, „vanaks tüdrukuks“ jäävad.

Siis on veel riikliku elu seadlused, mille järele rahva seast noored mehed ära nopitud saavad, nõnda et selle läbi aastasadade jooksul meeste arv, naesterahva arvuga võrreldes, rohkelt osalt väheneb. Mitmelt kohalt näitab statistika, kuidas ühe mehe peale mitu naisterahvast tulevad. On seal siis võimalik igähele neiule abikaasat saada?

Iga vähegi haritud mõistusega, vähegi oma ligimest, teist inimesesoo liiget armastava ja austava südamega inimene, olgu ta meeste või naesterahvas, ei saa vististe mitte kõige ülemal nimetatud põhjuste järele, üksiku põlve elama jääjaid naisterahvid põlgtuse vääriliseks arvama.

Aga mis räägib toorus? Ta vaatab kõrvalt kui tige kiskja elajas ja hõiskab, et kõik maailm seda heaste kuuleks: „Vana tüdruku räbalas!“ j. n. e, kuidas just „Meelejahutaja“ seda veel kõigest osavamini mõistab! – Muidugi, nooreks ei või, ei piagi seda nimetatama vanadust, mis loomuse seaduste järele tema kaela niisama heaste, kui iga mehe ja mehe naese kaela langeb, kui põlastuse vääriliseks süiks anda, ja veel seal kohal, kus austust ja tänu ära teeninud on. Jah, seda võib üksinda, ja ikka üksinda toorus teha.

Sest nagu eespool tähendatud, tohitakse avaliku põlgtuse kibedat vitsa üksinda seal tarvitada, kus see kas üksikute inimeste, seisuste, rahvaste, terve inimesesoo kasuks, parandamiseks sünnib; ja kus see mitte niisuguseks kasuks ei sünni, seal ei või vaimu haridusest, tarkusest, selle kohustest, ülesannetest aimamistki olla. Tõsine haritud vaim, sügavam elutarkus, kõrgem aus meel kaalub ja proovib esite kõik elu

6 truuus.

näitused, põhjendab neid nende osaliste loomulikkude, vooruslikkude seaduste peale ära, enne kui ta oma otsustamisega välja astub. Ta teeb, nagu üks tark arst oma haigega, ta koputab, kuulatab ja katsub esite kõik elu soonte tuksumised läbi, enne kui ta rohtu annab. On ta aga haiguse juure ülesse leidnud, siis võtab ta julgusega ka kihvtid ja nuad selle välja põletamiseks ja lõikamiseks kätte, kuna üks sortsilane ilma vähemagi haiguse tundmiseta kohe oma rohtude pudrudega haige ihu kallale tungib, kas kautagu see tema käte all ka oma elu, nagu toorevaimulised inimesed oma pilkamise ja põlguse avaldusega ilma süita kallale tormavad.

Ja küsime nüüd siis: mis kasu loovad nad selle oma tooruse kisendamisega inimese seltsliku elule? Ei vististe mitte ühtegi, vaid igal kohal muidu kahjusi! Nad haavavad ilmasüüaid⁷, kellele hingesi kare elusaatus juba küllalt haavanud on, kellele hingede võitelused seal, kus teised nende kõrval õnnelikustes kui uimastud õõtsunud, tihti üle nende ihu- kui ka vaimujõu on käia tahtnud. Ja seda haavamist toimetavad nad nõnda kaua, kuni nad mõnestki kuldaväärt südamest tema hellamad tundmused välja haukunud; kuni nad mõnegi laheda, rõõmuliku meelest pahura, nurjatuma muutnud; kuni nad mõne osavuse truuusega teisa õnnelikumaid ligemise teeniva vaimu seltsist välja tõrjunud on. Kui mitmed ja mitmed üksikud, kes kas oma rahalise või vaimulise varaga seltsis lähedaste ligi elades palju head teha võiks, ei peida ennast mitte seinde ja müüride vahele ära, kus nad parem mõnda elajat oma armastuse osaliseks valivad, enne kui mõnda tänamata inimese looma.

Nüüd võtame aga lõpeks ka ükskord mõnimgad nendest kõigest suurematest põlguste avaldajatest, kõigest valjumalt kisendajatest, „vana tüdrukute“ kohtumõistjatest natukene arutamise alla ja katsume läbi, kui suure austuse väärilised nad isi siis õieti on. Vististe ei saa meie keegi vasta rääkima, kui meie tunnistame, et

need need mehed on, kes enesele, kus nad seda oma saagi püüdmiseks tarvis arvavad olevat, inglite näud oma vana sarvilise jüngerite pildi kätteks luua, oma muidu ussikihviga täidetud keele mesimagusa sõnadega ära määrda mõistavad ja siis nende kõigest suuremate õrnustega kaunistatud, kõigest hellamate tundmustega täidetud, veel lapsepõlise paradiisliku teadmata õnnepuhtuses õõtsuvate neidude peale tormi jooksa lähevad. Õrnakesed, kaunikesed on omast esimestest elu päevadest saadik harjutatud enese tahtmisi ikka lähedusega nende üle valitsevate tahtmise alla ära andma, igal pool kaastundmust avaldama; õelatest saladustest, ilmusaldusest, pettusest pole nende hingedes aimamistki; – kuidas piavad nad sarviku jüngerit ingli näukatte all ära tundma? Nad langevad tema saagiks ja tema on see esimene, kes põrguliku hirvitamisega maailma põlgust langenud puhtuse peale tõmbab, sellest sel teel veel ühe „vana tüdruku“ juure loob, kellest seltsliku elu kõigest õnnetum liige saab, kelle paha paistuse varju siis sarviku jünger ka teiste üksikult vananevate naisterahvaste, kelledest tema ehk mitte võitu pole saanud, peale pöördma mõistab.

Ja selle esimese kurja karjuga hakkavad teised inimese soo liikmed ligi hõiskama, nende järele kõigest valjumine jälle meestenaised, kes oma abielu muidu inimesesoo teutaja paigaks, maapealseks põrguks loovad. – Isi noored neid võivad teiste karjumise õhinal ligihõisata, tähele panemata, kuidas need õnnevaesed hurjutud ja põlatud üksikult vananevad ehk nende nooruspõlve õnnede teeradasi veel omalt pooltki õnnelikestega ehitada katsuvad; järele mõtlemata, et ka nende noorus, mille ees mehed ennast nüüd kummardavad, neile muidu üürikeseks ajaks antud on, et ka nemad isi veel niisuguse põlguse aluseks saada võivad. – Ärgu patustagu nad aga tulevikus mitte enam sel moodul, nad määrivad seal juures tõeste ka oma enese hingeputust, kautavad oma inimese jumaliku vaimu

7 *ilmsüütaid.*

kõrguse läigist⁸ suurelt osalt ära, sest ligemise armastus (Humanität), mis inimesesoo hariduse täiuse siht piab olema, ei kasva, ei kosu mitte halastamata meele ülekohtu tegemise mõju all.

Sellepärast, et meie oma arutuste najal nüüd vististe küllalt ära näinud oleme, kuidas üksikult vananevate naisterahvaste põlgtus kellegile kusagil kasu ei sünnita, vaid igal pool kahjusid, pühime seda vana aja tooruse pimeduse vaimusünnitust nüüd meie uuema aja heledama vaimusilme eest puhtaks ära, nii heaste seltslikkus elus suusõnanalt kui ka meie „a j a k i r j a n d u s e s t“. Ja kus veel niisugune tooruse heal ennast kuulda, niisugune ülekohuse täht ennast näidata julgeb, seal harime teda selle piitsaga, mis tema tauline on.

Ühe teise kõrvale, ühe teise najale on loomus naiste- ja meestesugu igas eluigas, seisuses elama seadinud, siis jäägu nad ka igal pool üksteise tueks, kaitsjaks, ravitsejaks, juhatajaks ja õnnede loojaks, olgu paarrahvanalt või üksikult elades. Kellele aga rohkemal mõõdul rikkust antud, olgu see raha või vaimu varalist, ei ole seda rikkust mitte üksinda enese kasu tarvitamiseks kätte saanud, vaid ka vaesematele välja jagamiseks. Meie üksikpõlvelised naisterahvad on aga need vaesed, kes paarirahva õnnerikkuste kõrval vaevlema peavad: häda neile, kes neilt veel seda, mille all veel nende elu maitsemise tundmused õilmitseda võivad, s. o. ligimeste austuse ja tänu tunnistuse all, röövida katsuvad!

Ja tooreks vaimudeks nimetame õigusega niisugusi kirjanikke, nagu „Meelejahutaja“ ja teised ajalehed neid oma hõlma võtavad, millele otsustamise järele „üksikult vananevate naisterahvaste“ kohta enam muud nõu üle ei jää, kui neid räbalid, nagu „Mamsel Mai“ inetumaid moonutusi, kokku piitsata ja siis inimeste seltsist välja kiskja metselajate sekka ära kihutada, või kui need neid oma söögiks ei tarvita, isi maha nuijata. Sest mis tarvis elutseb üks nii-

sugune seisus, üks niisugune inimeste hulk, kes teiste eluteedel m u i d u p a h a n d u s e k s , meele ä r r i t u s e k s e e s on? Ära nendega siis parem siit maailma süitate auvääri- ja osaliste seast! on vististe niisuguste tooremeeliste salamõte, mida nad muidu veel välja ütelda häbenevad.

8 läikest.